

Julkaisija Traumaterapiakeskus

Lapset sodan uhreina - Tietokirjailija Tuulikki Pekkalainen puhuu suomalaislasten kohtaloista vuoden 1918 sisällissodassa

Tietokirjailija, valtiotieteen maisteri **Tuulikki Pekkalainen** on tehnyt Suomessa ensimmäisen laajan tutkimuksen, joka käsittelee lasten kohtaloa vuoden 1918 sisällissodassa. Tietokirja *Lapset sodassa 1918* (Tammi) ilmestyi pari vuotta sitten. Siinä käsitellään muun muassa 80 valtiorikosoikeuteen viedyn alaikäisen tapausta. Lapsia syytettiin yleisimmin avunannosta valtiopetokseen.

Pekkalainen valmistelee aiheesta parhaillaan väitöskirjaa *Lapset valtiorikosoikeuksissa 1918* Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan oikeushistoriaan. Aineisto käsittää noin sata 11–14-vuotiasta lasta, ja koko valtiorikosoikeuksien jäsenistön. Pekkalainen puhuu aiheesta Valtakunnallisessa kriisi- ja traumakonferenssissa.

Sisällissodassa korkeintaan viisitoistavuotiaita sodan ja vankileirien uhreja, kadonneita ja vangittuja oli joka ikäluokassa, kaikkiaan lähes 2 000. Punavankileireille joutui lähes 1 500 lasta. Sodan aikana eri osapuoliin kuuluneita lapsia kuoli yli 300. Osa kaatui, osa surmattiin ja osa katosi.

Oikeudessa tuomittiin 15 vuotta täyttäneitä tyttöjä ja poikia 1 100. Alle 15-vuotiaiden tuomioita ei ole ennen Pekkalaisen tutkimuksia tilastoitu eikä tutkittu. On tiedetty vain neljästä 14-vuotiaan pojan saamasta laittomasta tuomiosta, mutta nyt valtiorikosoikeuden asiakirjoista on löytynyt jo yksitoistavuotias orpolapsikin. Hän sai syytteen avunannosta valtiopetokseen ja esitettiin kuritettavaksi, mutta vapautettiin.

Sisällissodassa monet lapset erotettiin vanhemmistaan tai muista perheenjäsenistään eri leireille, ja lapsia eksyi vanhemmistaan. Lapsia jäi orvoiksi taisteluiden aikana. Leiriolot olivat surkeat, lapsia kuoli nälkään.

Valtiorikosoikeuksissa esitettiin myös nuorimmille ruumiillista kuritusta. Lapsia ammuttiin laittomasti vankileireillä ainakin kaksikymmentä. Heistä nuorin oli yhdeksänvuotias poika Tampereen vankileirillä.

Suomessa ei ole tehty tutkimusta, joka kohdistuisi erityisesti vuoden 1918 sisällissodan kokeneiden lasten traumaattisiin kokemuksiin. Tietoa on vähän, koska sodan jälkeen valittiin vaikenemisen tie. Lasten kärsimyksiä ei käsitelty julkisesti, eivätkä he saaneet apua vankeudesta palattuaankaan. He jäivät aineellisen tuen lisäksi vaille henkistä tukea.

Aihe oli vaikea ja arkaluontoinen sodanjälkeisessä poliittisessa ilmapiirissä. Sisällissodan kokeneiden lasten sukupolvea yhdisti sodasta vaikeneminen, ”lukittu muisto”. Lukittu muisto eli kuitenkin lasten mielessä, koska yhteiskunta, varsinkin opettajat ja papit, ei sallinut lasten unohtaa.

Pekkalaisen mukaan vaikeneminen siirtyi myöhemmille sukupolville, ja se vaikutti Suomessa jopa kansanluonteeseen

”Sisällissota muutti suomalaista kansanluonnetta, koska ihmiset joutuivat kyräilemään toisiaan. Ei voitu puhua, ei uskallettu puhua eikä pystytty puhumaan. Suomessa on edelleen pelkoa ja häpeää kertoa suvustaan. Punaisten sukulaisissa on ihmisiä, jotka eivät halua puhuttavan näistä asioista.

He pyrkivät unohtamaan sukunsa taustan, etteivät leimaudu itse. Valkoisten suku tuntee yhä vihaa punaisia kohtaan, vaikka eivät tuntisi historiaa”, Pekkalainen sanoo.

Sodassa ja leireillä lapset kokivat saman minkä aikuisetkin: väkivallan, kuoleman, perheenjäsenten ampumisen, nälän, sairaudet ja kurjuuden. Heitä kohdeltiin aikuisina, koska Pekkalaisen mukaan käsite lapsi oli tuolloin epäselvä.

Sodan vaikutuksista lapsiin on olemassa kansainvälisiä tutkimuksia. Pekkalaisen mukaan niitä voidaan soveltaa myös Suomessa, kun yritetään ymmärtää, miten sotakokemukset vaikuttavat lapsen psyykeeseen.

Lasten traumaan liittyy usein painajaisia, unen keskeytymistä, pelkoa, tuskaa ja tapahtumien kertautumisia. Lapsiin jää pelkotiloja. He potevat päänsärkyä ja vatsakipuja. Rentoutuminen on vaikeaa.

Alle kuusivuotiaiden oireet ilmenevät itkuisuutena, vuoteen kasteluna, tarrautumisena, painajaisina ja eristäytymisenä.

7-12-vuotiailla trauma voi näkyä sosiaalisena eristäytymisenä ja traumaattisten kokemusten toistumisena leikeissä. Murrosikäisillä lapsilla trauma näkyy riehumisena. Tappeleminen ja kapinointi ovat tyypillisiä trauman aiheuttamia käyttäytymismuotoja. Nuoret voivat sortua myös huumeiden väärinkäyttöön.

Pekkalaisen mukaan sodan kokemukset jättävät kaikkialla jälkensä lapsiin. Vuoden 1918 sisällissodan jälkeen suomalaislapset eivät saaneet mitään jälkihoitoa traumoihinsa. Tosin tuohon aikaan ei tunnettu koko käsitettä, eikä menetelmiä traumojen hoitoon ollut kehitetty. Traumakokemukset koteloituivat osalle lapsista hyvin syvälle psyykeeseen. Trauman ylisukupolviset siirtymät ovat näkyneet pitkälle seuraavissa sukupolvissa.

Lisätiedot:

Tuulikki Pekkalainen
tuulikki.pekkalainen@gmail.com

Puh. 040-5470369